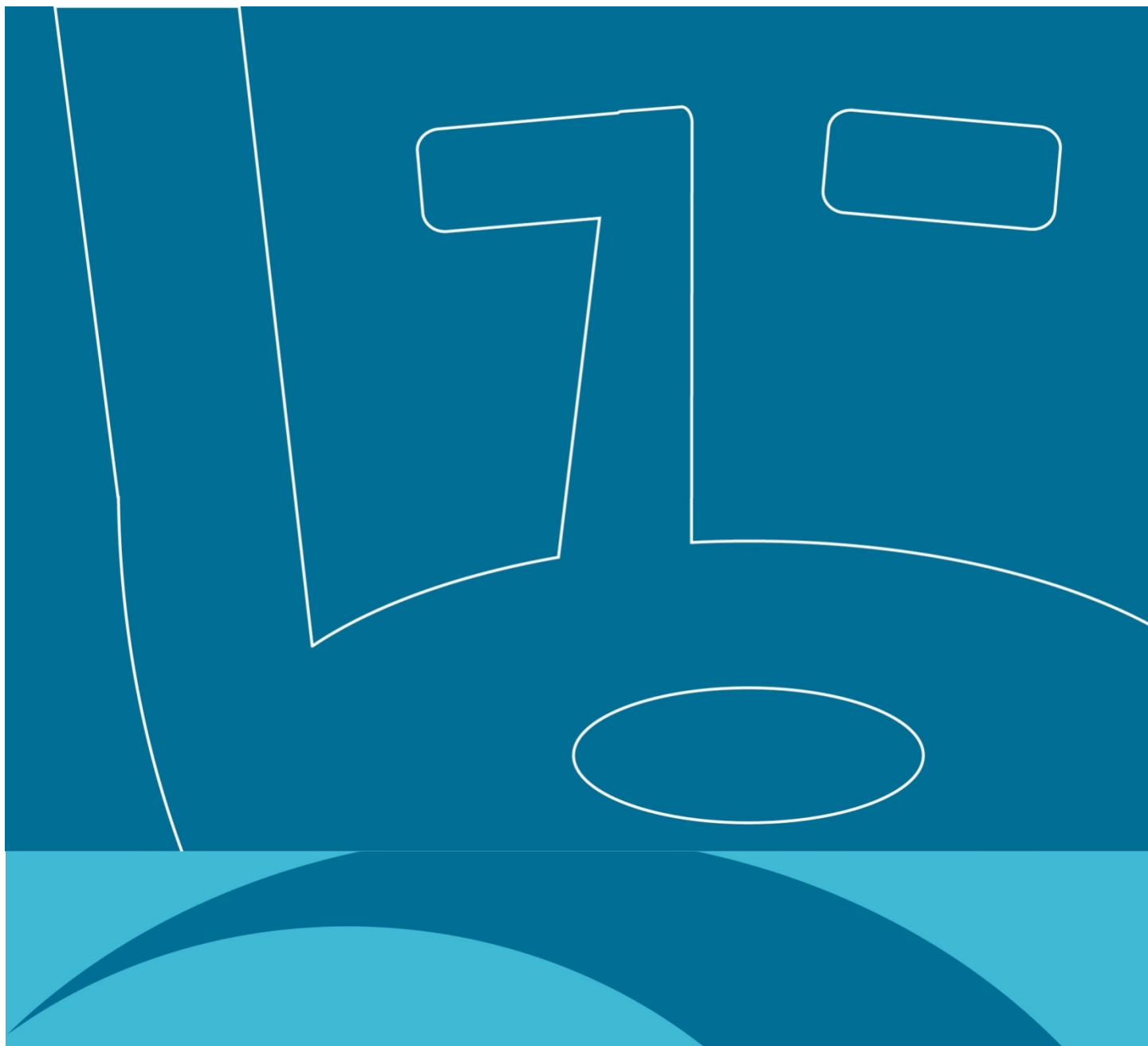

Håndbog om magtanvendelse på voksenområdet (handicap- og demensområdet)

Marts 2024

Indhold

1.	Indledning.....	5
1.1.	Formål med håndbogen	5
1.2.	Den personlige friheds ukrænkelighed og omsorgspligten	5
1.3.	Lovgrundlag og formålet med reglerne	6
2.	Målgruppe/personkreds.....	6
3.	Samtykke	7
4.	Inddragelse af pårørende eller andre, herunder værge	8
4.1.	Kommunens pligt til at overveje værgemål.....	8
4.2.	Værgemål	9
4.3.	Fremtidsfuldmagt	9
5.	Forebyggelse af magtanvendelse – Socialpædagogiske tiltag.....	10
5.1.	Kendskabet til borgeren	10
5.2.	Vrede og aggressioner	11
5.3.	Døgnyrtme.....	11
5.4.	Personlig hygiejne	11
5.5.	Inkontinens.....	12
5.6.	Fjernelse af madrester i kindpose og mundhule	12
5.7.	Dørsøgende	12
5.8.	Bevægelseshæmmede	12
5.9.	Socialpædagogisk handleplan	13
6.	Når magtanvendelse overvejes	13
6.1.	Forud for magtanvendelsen	13
6.2.	Når magtanvendelse finder sted	14
7.	Foranstaltninger, der ikke er magtanvendelse.....	14
7.1.	Husorden § 123	15
7.2.	Fysisk guidning § 124 b.....	15
7.3.	Tryghedsskabende velfærdsteknologi § 136 e (gælder kun demensmålgruppen)	16
7.3.1.	Hvis borgeren modsætter sig	17
8.	Indgrebsmuligheder	17
8.1.	Afværgenhjælp - § 124 c.....	18
8.1.1.	Kriterier for anvendelse af afværgenhjælp.....	18
8.2.	Fastholdelse m.v. - § 124 d.....	19
8.2.1.	Kriterier for anvendelse af fastholdelse m.v.	19
8.2.2.	Væsentlige forhold vedr. fastholdelse m.v.....	20

8.3.	Særlige døråbnere - § 125	20
8.3.1.	Kriterier for anvendelse af særlige døråbnere	20
8.3.2.	Væsentlige forhold vedr. særlige døråbnere	21
8.4.	Stofseler - § 128	22
8.4.1.	Kriterier for anvendelse af stofseler	23
8.4.2.	Væsentlige forhold vedr. stofseler	23
8.5.	Tryghedsskabende velfærdsteknologi - § 128 b	24
8.5.1.	Kriterier for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi	24
8.5.2.	Væsentlige forhold vedr. tryghedsskabende velfærdsteknologi	24
8.6.	Låsning og sikring af yderdøre og vinduer - § 128 c	25
8.6.1.	Kriterier for anvendelse af låsning og sikring af yderdøre og vinduer	26
8.6.2.	Væsentlige forhold vedr. låsning og sikring af yderdøre og vinduer	26
8.7.	Optagelse i særligt botilbud (flytning) uden samtykke - § 129	26
8.7.1.	Kriterier for flytning uden samtykke efter § 129	27
8.7.2.	Væsentlige forhold vedr. flytning uden samtykke efter § 129	27
8.7.3.	Særlige tilfælde – servicelovens § 129, stk. 2	28
8.8.	Flytning uden samtykke - § 129 a	28
8.8.1.	Kriterier for flytning uden samtykke efter § 129 a	29
8.8.2.	Væsentlige forhold vedr. flytning uden samtykke efter § 129 a	29
8.9.	Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer - § 136 a (gælder kun handicapsmålgruppen)	29
8.9.1.	Kriterier for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (handicapsmålgruppen)	30
8.9.2.	Væsentlige forhold vedr. kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (handicapsmålgruppen)	30
8.10.	Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer - § 136 c (gælder kun demensmålgruppen)	31
8.10.1.	Kriterier for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (demensmålgruppen)	31
8.10.2.	Væsentlige forhold vedr. kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (demensmålgruppen)	31
8.11.	Fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende adfærd - § 136 d (gælder kun demensmålgruppen)	31
8.11.1.	Kriterier for fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende adfærd eller meget konfliktskabende adfærd (demensmålgruppen)	32
8.11.2.	Væsentlige forhold vedr. fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende adfærd eller meget konfliktskabende adfærd (demensmålgruppen)	33
8.12.	Flytning uden samtykke - § 136 f (gælder kun demensmålgruppen)	33

9. Nødværge og nødret	33
10. Efter magtanvendelsen	34
10.1. Klageret og orienteringspligt	34
10.2. Registrering og indberetning	35
10.3. Handleplan	35
11. Magtanvendelse i forbindelse med socialpædagogisk ledsagelse under ferie	36
12. Arbejdsskader	36

1. Indledning

Alle mennesker har ret til lige muligheder for omsorg, respekt for privatliv og værdighed samt retten til at bestemme over eget liv. Det gør sig også gældende for mennesker med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne. Men i nogle tilfælde kan disse borgere ikke tage vare på egne interesser og er på grund af deres nedsatte psykiske funktionsevne ikke i stand til at handle rationelt. I de tilfælde kan personalet, hvis grundlaget er til stede, gennemføre den nødvendige omsorg og pleje imod den pågældende borgers vilje.

Denne håndbog om magtanvendelse er udarbejdet til brug på områder, hvor der udføres pleje og støtte i henhold til lov om social service (herefter kaldet serviceloven) som grundlag for, at borgeren bliver sikret den nødvendige omsorg og pleje – dels ved at tilbyde hjælpen på andre måder og dels (hvis dette ikke lykkes) gennem brug af magtanvendelse. Kommunen har nemlig pligt til at yde omsorg og pligt til at undgå omsorgssvigt – samtidig med, at de har pligt til at respektere den enkelte borgers selvbestemmelsesret og privatliv.

Håndbogen bør læses i tæt sammenhæng med intern procedure for ansøgning, registrering og indberetning af magtanvendelser for henholdsvis Sundhed og Ældre (demensområdet) og Social og Familie (handicapområdet). De interne procedurer er et tillæg til denne håndbog, og de indeholder foruden en gennemgang af retningslinjer for ansøgning, registrering og indberetning en gennemgang af klageprocedure og procedure for handleplaner. Endelig findes et afsnit om Magtanvendelsesudvalget i Nyborg Kommune. Der er udarbejdet to procedurer, da reglerne for bl.a. registrering og indberetning er forskellige på henholdsvis demensområdet og handicapområdet.

1.1. Formål med håndbogen

Hvad er vigtigst? Borgerens ret til privatliv og selvbestemmelse – eller omsorgspligten? Der kan opstå situationer, hvor det kan blive nødvendigt at anvende magt for at opfylde vores omsorgspligt. Denne håndbog om magtanvendelse har til formål at give redskaber til at håndtere disse situationer, og den er således rettet mod det personale, der arbejder med magtanvendelsesreglerne i praksis. Håndbogen kommer foruden magtanvendelsesreglerne omkring, hvad personalet kan gøre for at undgå brug af magt (socialpædagogiske tiltag).

1.2. Den personlige friheds ukrænkelighed og omsorgspligten

Ifølge Grundlovens § 71 er den personlige frihed ukrænkelig, og ingen kan underkastes nogen form for frihedsberøvelse, med mindre der er givet mulighed herfor i en lov (det er der f.eks. i straffeloven og psykiatriloven). Enhver har således selvbestemmelse over sit eget liv og kan som udgangspunkt leve sit liv og foretage handlinger, som den pågældende selv ønsker det, selv om handlingen for andre synes uhensigtsmæssig.

Personalet har imidlertid en forpligtelse (omsorgspligt) til at sikre den fornødne omsorg, sikkerhed, pleje og lignende for den enkelte borger. Det følger af §§ 81 og 82 i serviceloven. Hjælpen har overordnet til formål at øge den enkelte menneskes muligheder for at leve et værdigt liv. Det betyder, at der skal fokuseres på respekten for den enkelte menneskes værdighed – og ikke på personalets holdninger og daglige rutiner. Den personlige kontakt og omsorg er således det vigtigste element i samværet med mennesker med nedsat psykisk funktionsevne. Omsorgspligten er også personalets pligt til at undgå omsorgssvigt over for borgere, der som følge af en betydelig nedsat psykisk funktionsevne åbenlyst ikke er i stand til at tage vare på egen tilværelse.

Omsorgspligten gælder, uanset om borgeren samtykker, men reglerne om omsorgspligt giver ikke hjemmel til at anvende fysisk magt. Samtykker borgeren ikke, og er det nødvendigt at handle mod borgerens vilje for at undgå personskaade, tingsskaade eller for at varetage den pågældendes omsorg,

sikkerhed eller værdighed, kan omsorg i form af indgreb i den personlige frihed kun ydes i overensstemmelse med servicelovens regler om magtanvendelse. Reglerne om omsorgspligt er således nært forbundet med reglerne om magtanvendelse.

Dette betyder i konkrete situationer en række overvejelser for personalet: hvor langt rækker borgerens selvbestemmelse, og hvornår skal plejepersonalet gribe ind over for uhensigtsmæssig adfærd? Det er umuligt at svare entydigt på.

Det er altid en konkret, individuel vurdering, der afgør, hvornår selvbestemmelsen kan siges at komme til udtryk på en uhensigtsmæssig måde. En sådan situation skal personalet *altid* søge at håndtere med brug af socialpædagogiske tiltag – og efterfølgende, hvis dette ikke lykkes, vurdere, om det vil være nødvendigt at gennemføre hjælpen mod borgerens vilje. Altså med magtanvendelse.

1.3. Lovgrundlag og formålet med reglerne

Reglerne om magtanvendelse findes i servicelovens kap. 24 – 24 d og i *bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service*.

Nogle af servicelovens regler om magtanvendelse gælder for hele målgruppen for magtanvendelse (målgruppen er nærmere beskrevet i næste afsnit), dvs. såvel borgere med handicap som borgere med demens og demenslignende funktionsnedsættelser. Andre regler gælder kun for handicapmålgruppen, mens andre regler igen kun gælder for demensmålgruppen. De steder, hvor reglerne kun gælder for enten handicapmålgruppen eller demensmålgruppen, vil dette her i håndbogen være præciseret i overskriften og/eller i teksten.

Således gælder kap. 24 hele målgruppen for magtanvendelse, kap. 24 a gælder kun for handicapmålgruppen, og kapitel 24 b gælder kun for demensmålgruppen.

Kap. 24 c og 24 d, som vedrører henholdsvis regulering af besøgsrestriktioner m.v. og fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger m.v. er ikke gennemgået i denne håndbog.

Formålet med bestemmelserne om magtanvendelse er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten må *aldrig* erstatte omsorg og pleje eller en socialpædagogisk indsats.

Herudover er formålet med reglerne at øge retssikkerheden for borgere med en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne.

Med reglerne styrkes også retssikkerheden for de personalegrupper, såvel kommunalt, regionalt som privat ansatte, der arbejder med disse borgere, da reglerne er med til at sikre det grundlag, arbejdet udføres på.

2. Målgruppe/personkreds

Målgruppen/personkredsen for servicelovens regler om magtanvendelse er borgere, som opfylder *alle* de tre følgende punkter:

- ✖ borgere, som har betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, f.eks. demente borgere eller borgere, som er psykisk udviklingshæmmede, *og*
- ✖ som modtager hjælp i henhold til §§ 83-87 i serviceloven (personlig pleje og praktisk hjælp – aflastning – socialpædagogisk støtte - genoptræning – vedligeholdelsestræning) *eller* som

modtager behandling i henhold til §§ 101-104 i serviceloven (behandling af stofmisbrugere – anden behandling – beskyttet beskæftigelse – aktivitets- og samværstilbud), og

- ✕ som *ikke* samtykker (eller evner at samtykke) til den hjælp som plejepersonalet søger gennemført

Som nævnt i ovenstående afsnit gælder nogle af reglerne om magtanvendelse for hele målgruppen, mens andre regler kun gælder for enten handicapmålgruppen eller demensmålgruppen.

Demensmålgruppen omfatter borgere med demens og demenslignende funktionsnedsættelser (personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse). Handicapmålgruppen omfatter borgere med funktionsnedsættelser, der ikke er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse. Det kan f.eks. være udviklingshæmning eller hjerneskade.

Det er en forudsætning for at anvende magt, at der foreligger den påkrævede faglige dokumentation for borgerens varige og nedsatte psykiske funktionsevne. Det kan være lægefaglig, pædagogisk eller psykologisk dokumentation.

Grundlaget for overhovedet at *overveje* magtanvendelse er således, at den pågældende borgers betydelige og varigt nedsatte psykiske funktionsevne kommer til udtryk via uhensigtsmæssig adfærd, at borgeren ikke samtykker i forhold til at ændre den uhensigtsmæssige adfærd, og at personalets forsøg på at tilbyde hjælpen på anden måde (socialpædagogiske tiltag) ikke er lykkedes. Først da må magtanvendelse overvejes.

At en borger er dement eller har en anden nedsat psykisk funktionsevne kan ikke i sig selv lovliggøre magtanvendelse. Det er ikke diagnosen, men adfærden, som danner grundlag for overvejelserne i retning af magtanvendelse.

Borgere, som ikke har nedsat psykisk funktionsniveau, men som alene lider af en forbigående forvirringstilstand, er ikke omfattet af personkredsen.

Det er også uden betydning, om borgeren bor i eget hjem eller på et plejecenter eller botilbud.

3. Samtykke

Hjælp efter serviceloven forudsætter som udgangspunkt, at den pågældende borger er indforstået med at modtage hjælp.

At opnå den pågældende borgers frivillige medvirken sker ved at få borgerens samtykke. Med samtykke menes, at borgeren *forstår og/eller anerkender* den handling, som personalet vurderer, er hensigtsmæssig for borgeren, og som personalet ønsker at foretage. Samtykket skal foreligge *inden* den handling eller undladelse, der er givet samtykke til, udføres.

Borgeren skal tydeligt tilkendegive sit samtykke. Dette kan foregå på to måder:

- ✕ *Udtrykkeligt samtykke*: borgeren giver skriftligt eller mundtligt klart udtryk for, at den pågældende er indforstået med handlingen.
- ✕ *Stiltiende samtykke*: borgerens signaler og opførsel må tolkes sådan, at der foreligger et samtykke. Dette kræver et godt kendskab til den pågældende borger.

Hvis borgeren giver udtrykkeligt eller stiltiende samtykke, er der ikke tale om magtanvendelse, netop fordi borgeren har forstået og anerkender handlingen. Disse situationer skal derfor heller ikke indberettes. Personalet skal dog dokumentere og beskrive borgerens signaler for at synliggøre de

overvejelser, der ligger til grund for vurderingen af, at der er tale om samtykke. I det hele taget skal et samtykke fra borgeren altid dokumenteres.

Der kan være situationer, hvor der hverken kan opnås udtrykkeligt eller stiltiende samtykke fra borgeren på grund af dennes betydelige og varigt nedsatte psykiske funktionsevne.

Her er det vigtigt at understrege, at samtykke *ikke* kan gives *passivt*. I situationer, hvor borgeren ikke kan give udtrykkeligt eller stiltiende samtykke, må personalet ikke blot *antage*, at borgeren ville have givet sit samtykke, hvis vedkommende var i stand til det. Dette er ikke et gyldigt samtykke!

Samtykket er heller ikke gyldigt, hvis det er opnået ved tvang eller svig.

Magtanvendelse foreligger altså, hvor borgeren ikke frivilligt medvirker til foranstaltningen. Hvis borgeren enten direkte gør modstand, forholder sig passivt eller ikke er i stand til at give informeret samtykke, vil der være tale om magtanvendelse.

Der findes en enkelt undtagelse i forhold til muligheden for at anvende magt ved passivitet, da flytning uden samtykke af borgere i demensmålgruppen er undtaget fra de særlige regler om beslutning om magtanvendelse i situationer, hvor der foreligger passivitet. Der er således en udvidet adgang til at anvende magt (flytning uden samtykke), hvis der foreligger passivitet. Det samme gælder brug af tryghedsskabende velfærdsteknologi over for personer i demensmålgruppen. Det bemærkes dog, at brug af tryghedsskabende velfærdsteknologi over for personer i demensmålgruppen, som ikke modsætter sig anvendelsen, ikke er magtanvendelse, men en omsorgshandling. Der er redegjort nærmere for flytning uden samtykke ved passivitet og brug af tryghedsskabende velfærdsteknologi ved passivitet i henholdsvis afsnit 8.12 og afsnit 7.3.

4. Inddragelse af pårørende eller andre, herunder værge

Bestemmelsen om omsorgspligt præciserer, at det er nødvendigt at få det bedst mulige grundlag for den hjælp, der skal gives til borgeren. Det er derfor vigtigt at inddrage pårørende eller andre, der har et nært kendskab til den pågældende, i beslutningsprocessen. Det kan f.eks. være en ægtefælle, samboende, søskende, børn, en fremtidsfuldmægtig, en værge eller andre, som er i nær kontakt med borgeren, som kender ham eller hende godt, har et nært tilknytningsforhold til den pågældende, og som kan varetage dennes interesser.

Personalet skal derfor påse, om der er andre personer, der kan inddrages i/varetage borgerens interesser. Der er tale om, at den eller de pårørende skal inddrages i tilrettelæggelsen af omsorgen for borgeren, uden at den eller de pårørende overtager pågældendes egen selvbestemmelse.

Hvis borgeren ikke giver samtykke til, at oplysningerne om vedkommendes personlige og økonomiske forhold videregives til pårørende, kan de pårørende som udgangspunkt ikke inddrages.

I sager hvor myndigheden (i Nyborg kommune Magtanvendelsesudvalget) træffer afgørelse om en forhåndsgodkendelse (tilladelse) til brug af magt, f.eks. brug af stofsele, skal myndigheden i forbindelse med sagsbehandlingen indhente bemærkninger fra pårørende og en eventuel beskikket værge. Formålet hermed er at give borgeren en særlig retsgaranti, men det er ikke hensigten, at værgeren eller den pårørende skal foretage en socialpædagogisk eller lægefaglig vurdering.

4.1. Kommunens pligt til at overveje værgemål

Hvis borgeren ikke kan give et informeret samtykke – det vil sige, at borgeren ikke kan siges at have forståelse for samtykket, og dermed være habil i forhold til det, vedkommende skal samtykke til – kan kommunen overveje at rette henvendelse til Familieretshuset om værgebeskikkelse, hvis

kommunen skal drøfte personlige og/eller økonomiske oplysninger. Kommunen har iht. servicelovens § 82, stk. 2 en forpligtelse til at være opmærksom på, om der er behov for at bede Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

I tilfælde, hvor en indsats iværksættes uden samtykke over for en borger, som på grund af den psykiske funktionsnedsættelse ikke kan varetage egne interesser, skal personalet således sikre sig, at der er en pårørende eller andre, som kan indgå i dialogen med kommunen om den pågældendes behov samt tilrettelæggelsen og afgrænsningen af indsatsen. Også i disse situationer skal kommunen vurdere, om det er tilstrækkeligt, at der er pårørende, der kan varetage disse tiltag, eller om der skal søges om værgemål.

4.2. Værgemål

Værgemålet har at gøre med borgerens fundamentale rettigheder, nemlig retten til at forvalte sit liv efter eget ønske. I situationer, hvor borgeren ikke kan forvalte sin selvbestemmelsesret hensigtsmæssigt, kan en værge efter værgemålslovens §§ 5-7 overtage den pågældendes rettigheder. Der skal ansøges om værgemål, der først træder i kraft efter godkendelse fra Familieretshuset eller domstolene.

En borger kan altså blive tildelt en værge, hvis borgeren ikke er i stand til at varetage sine interesser. Det vil typisk være en ægtefælle eller pårørende, men det kan også være en professionel værge.

Personen, der ønsker at blive værge, skal kontakte Familieretshuset. Hvis værgemålet godkendes, skal værgen sende kopi af godkendelsen til kommunen. Hvis der ikke er nogen pårørende, sørger kommunen for at ansøge om værgemål.

Der findes både personligt og økonomisk værgemål. I denne sammenhæng er det personlige værgemål relevant: her kan værgen træffe beslutninger på vegne af den, der er under værgemål, og skal desuden informeres om alle forhold omkring den pågældende. Det betyder, at en personlig værge skal partshøres og have tilsendt afgørelsen, som ellers sendes til borgeren i tilfælde af forhåndsgodkendelse af magtanvendelse. Værgen har også en særlig rolle i forbindelse med flytning uden samtykke. Der er redegjort nærmere herfor i afsnittene om flytning.

En personlig værge er altså en beslutningstager med opgaver af retlig art. Det er således ikke en omsorgs- eller tilsynsperson.

Værgeren kan dog ikke tillade magtanvendelse eller pålægge personalet at anvende magt over for borgeren.

4.3. Fremtidsfuldmagt

En fremtidsfuldmagt er en fuldmagt, som kan sættes i kraft en gang i fremtiden, hvis borgeren bliver syg eller svækket og mister evnen til selv at tage vare på sine økonomiske eller personlige forhold. Borgeren vælger selv, hvad fremtidsfuldmagten skal indeholde, og borgeren vælger selv, hvem der skal udpeges som fremtidsfuldmægtig.

En fremtidsfuldmagt er et alternativ til at være under værgemål. Med en fremtidsfuldmagt får borgeren dermed selv mulighed for at beslutte, hvem der skal repræsentere borgeren, hvis denne en dag i fremtiden bliver inhabil.

Fremtidsfuldmagten oprettes i fremtidsfuldmagtsregisteret ved hjælp af den digitale selvbetjening på tinglysning.dk. Derefter skal fuldmagten vedkendes for en notar, inden den arkiveres.

Fremtidsfuldmægtige har ligesom værger en særlig rolle i forbindelse med flytning uden samtykke. Der er redegjort nærmere herfor i afsnittene om flytning.

5. Forebyggelse af magtanvendelse – Socialpædagogiske tiltag

Som tidligere nævnt er borgerens selvbestemmelsesret ukrænkelig, og borgeren kan dermed forvalte sit eget liv. Hvis personalet vurderer, at borgeren forvalter sin selvbestemmelsesret uhensigtsmæssigt, skal de på baggrund af omsorgspligten, jf. § 82 i serviceloven, sikre den fornødne omsorg, pleje og lignende.

Magtanvendelse skal dog altid være undtagelsen og må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogiske tiltag. § 124, stk. 3 i serviceloven angiver, at personalet skal søge den pågældendes frivillige medvirken til den nødvendige foranstaltning. Personalet skal med andre ord prøve alt, hvad de kan, for at gennemføre hjælpen på andre måder for at undgå brug af magt. Dette kaldes socialpædagogiske tiltag.

Kan personalet ikke umiddelbart opnå udtrykkeligt eller stiltiende samtykke og samtidig vurderer, at handlingen nødvendigvis må igangsættes, skal personalet som udgangspunkt søge alternative måder at gennemføre handlingen på (socialpædagogiske tiltag).

Personalet skal således tænke alternativt og med et konkret kendskab til den pågældende borger opstille måder, hvorpå hjælpen kan gives uden brug af magt. Dette bør så vidt muligt ske allerede ved de første tegn på, at borgeren ikke ønsker hjælpen. Dermed er personalet forberedt på situationen og kan tilbyde socialpædagogiske tiltag allerede inden, der opstår egentlig modstand.

Nedenfor nævnes en række eksempler på de overvejelser, som personalet bør gøre sig for at finde socialpædagogiske tiltag for at undgå brug af magt.

5.1. Kendskabet til borgeren

Personalet skal som udgangspunkt kende borgerens daglige rutiner, ønsker, behov osv. Derved får personalet bedre kendskab til borgeren og lettere ved at afhjælpe de problemstillinger, der opstår omkring vedkommende. Det gælder ikke kun i dagligdagen, men også de situationer, hvor borgeren nægter at modtage hjælpen.

Hvis personalet ved, at borgeren i en given situation kan blive vred, kan de reagere, før situationerne overhovedet opstår. Der er typisk særlige forhold omkring den pågældende borger, der gør, at lige præcis han eller hun reagerer på en bestemt måde. Det kan for eksempel være, at borgeren ofte bliver vred i forbindelse med personlig hygiejne.

Personalet bør dog ikke bruge denne viden om, at borgeren bliver vred i forbindelse med personlig hygiejne, som forberedelse til at kunne bruge magtanvendelse; eksempelvis ved at tre personer går ind til borgeren, fordi man formoder, at fastholdelse er nødvendig for at sikre hjælpen. Det kunne jo tænkes, at borgeren netop reagerer på, at der står tre personer i boligen. I denne situation kan det være personalet, der gør borgeren utryg og dermed nødvendiggør magtanvendelsen, og det er ikke hensigtsmæssigt.

Personalet skal derimod anerkende, at borgeren bliver vred, som grundlag for at analysere situationen. Dermed kan personalet nå frem til og afprøve forskellige socialpædagogiske tiltag, der kan anvendes i situationen.

5.2. Vrede og aggressioner

Borgerens manglende evne til at give verbalt udtryk for, at vedkommende ikke ønsker hjælpen, betyder ofte, at borgeren i stedet bliver vred, slår, spytter og lignende. Et forsøg på at dæmpe vreden og aggressionerne kan ofte medføre, at borgeren falder til ro, så hjælpen kan gives uden brug af magt.

Her kan personalet eksempelvis forsøge følgende:

- ✖ Afledning i form af tilbud om en kop kaffe, en snak om borgerens interesser/gamle dage spille borgerens yndlingsmusik osv.
- ✖ Forlade borgeren og tilbyde hjælpen på et andet tidspunkt
- ✖ Lade en anden medarbejder tilbyde hjælpen

5.3. Døgnrytme

Langt de fleste mennesker lever deres liv med en nogenlunde fast døgnrytme, og det gælder også en dement eller udviklingshæmmet borger. Med kendskabet til borgeren kan man sikre, at borgerens behov bliver dækket på en måde og på et tidspunkt, der passer med borgerens døgnrytme. Det kan være spisetidspunkter, toiletbesøg, ønsker om gåture, kontakt med andre mennesker og meget andet.

Det er vigtigt at respektere borgerens døgnrytme mest muligt, da ændringer kan medføre forvirring, vrede, aggressioner osv.

Her kan personalet eksempelvis forsøge følgende:

- ✖ Afdække borgerens døgnrytme
- ✖ Afklare om personalet skal tilbyde hjælpen i forhold til borgerens døgnrytme og justere efter behov ved at tilbyde hjælpen på et mere hensigtsmæssigt tidspunkt
- ✖ Lægge en gåtur eller toiletbesøg på tidspunkter, hvor borgeren magter dette for at undgå senere situationer, hvor borgeren ønsker at komme ud eller har fået behov for bleskift

5.4. Personlig hygiejne

Der er i reglerne om magtanvendelse givet mulighed for at hjælpe borgeren mod dennes vilje i forhold til:

- ✖ tandbørstning
- ✖ barbering
- ✖ hårvask, badning, håndvask og tøjskift
- ✖ klipning af hår og negle
- ✖ skift af bleer og bind
- ✖ pleje af hud
- ✖ fjernelse af madrester og andre genstande i kindpose, mundhule, øre og næse
- ✖ almindelig sårpleje

Nogle borgere kan selv klare opgaven, men kan ikke selv igangsætte den. Derfor kan personalet forsøge at guide borgeren ved at vise dem tandbørsten eller skraberen/barbermaskinen samt støtte borgeren i brugen.

5.5. Inkontinens

Nogle borgere er/bliver inkontinente og mister dermed evnen til at holde på urin og afføring. Samtidig kan de have svært ved eller kan slet ikke forstå nødvendigheden af at blive vasket og holdt rene. Borgeren kan derfor føle det som et angreb, at personalet forsøger at hjælpe med personlig hygiejne.

Forebyggelse ved at hjælpe borgeren på toilettet, inden vedkommende besørger i sin ble, vil være hensigtsmæssigt for såvel borgeren som personalet. Kan borgeren selv klare toiletbesøget, men er ude af stand til at finde toilettet, kan der eksempelvis sættes et billede af et toilet på toiledøren.

5.6. Fjernelse af madrester i kindpose og mundhule

Nogle borgere får i forbindelse med spisesituationer ikke sunket maden. Personalet bør overveje, hvorfor borgeren ikke synker maden. Det kan være egentligt synkebesvær, hvor det kan overvejes at servere maden i en anden form, f.eks. hakket eller blendet. Borgeren kan også have problemer med tænderne, hvor det kan overvejes, at borgeren tilses af en tandlæge.

Hvis borgeren har puttet genstande i munden, og der er risiko for kvælning eller sundhedsfare, er personalet forpligtet til at handle. Det kan eksempelvis være sten, stearin, papir, jord eller blade.

Personalet skal naturligvis sikre, at borgerens kostmæssige behov er dækket. Trangen til at putte genstande i munden kan måske ophøre, hvis borgeren tilbydes frugt eller andet. Desuden bør personalet, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, forsøge at begrænse borgerens adgang til de genstande, som vedkommende putter i munden. Der skal dog være opmærksomhed omkring, at borgerens udfoldelse ikke begrænses unødigt.

5.7. Dørsøgende

Nogle borgere søger mod afdelingens udgangsdør for at komme udenfor.

For nogle borgere er det ikke hensigten at komme udenfor, men de forvilder sig simpelthen ud af døren. Borgeren må ikke frihedsberøves med en låst dør, men udgangsdøren kan eventuelt sløres med et særligt farvevalg eller lignende.

Insisterer borgeren på at komme udenfor, skal personalet som udgangspunkt sikre dette. Er der tvivl om, hvorvidt borgeren kan klare sig udenfor, må personalet enten søge at aflede borgeren eller gå med udenfor. Som minimum skal personalet sikre, at borgeren kan klare sig på egen hånd, eventuelt ved at guide borgeren mod sikre områder.

Vurderer personalet, at borgeren ikke bør forlade afdelingen, kan de forsøge at aflede borgeren med en kop kaffe, en aktivitet eller lignende. Der skal dog være opmærksomhed omkring, at borgerens udfoldelse ikke begrænses unødigt.

5.8. Bevægelseshæmmede

Nogle borgere har mistet dele af den fysiske funktionsevne og har eksempelvis vanskeligt ved at holde balancen, men har ikke forstået dette. Det kan medføre, at borgeren i et forsøg på at komme ud af sengen falder ud og slår sig på gulvet.

Her kan personalet eksempelvis forsøge følgende:

- ✖ Placere madrasser på gulvet, så et eventuelt fald fra sengen afbødes
- ✖ Køre sengen så langt ned som overhovedet muligt, så faldet bliver mindst muligt. Eventuelt kan anden hensigtsmæssig plejeseng rekvireres

- ✖ Hvis borgeren vågner på bestemte tidspunkter, kan personalet opsøge borgeren på dette tidspunkt og dermed hjælpe borgeren op

5.9. Socialpædagogisk handleplan

Som beskrevet ovenfor skal personalet tænke alternativt for at nå frem til socialpædagogiske tiltag, der anvendes over for borgeren i den konkrete situation. Nogle tiltag virker ikke, mens andre måske har bedre effekt.

Al denne viden om borgeren skrives i den pågældende borgers socialpædagogiske handleplan for i fremtiden at undgå brug af magt. Som udgangspunkt bør den socialpædagogiske handleplan forholde sig til hvilke problemer, der opstår omkring borgeren. Det vil sige de situationer, hvor borgeren modsætter sig hjælpen. Desuden bør den indeholde en angivelse af tiltag, der kan anvendes i den konkrete situation, som gør, at borgeren alligevel anerkender handlingen gennem udtrykkeligt eller stiltiende samtykke.

Det kan også være hensigtsmæssigt at beskrive de tiltag, der har den modsatte effekt. Det kan være, hvor borgeren bliver yderligere urolig, vred eller lignende. Det kan også være hensigtsmæssigt at nedfælde de tiltag, der slet ikke virker.

Den socialpædagogiske handleplan skal løbende opdateres, så den er tidssvarende.

Der kan ikke laves en udtømmende liste med forslag til socialpædagogiske tiltag. Udgangspunktet er dog, at hjælpen kan gennemføres uden brug af magt og så lidt indgribende som overhovedet muligt (mindsteindgrebs-princippet). Det er vigtigt at sikre borgerens værdighed, selvbestemmelse og livsførelse i størst mulige omfang.

6. Når magtanvendelse overvejes

Herunder er gennemgået de grundlæggende regler og principper, som altid skal overholdes, når magtanvendelse finder sted.

6.1. Forud for magtanvendelsen

Forud for en eventuel magtanvendelse skal personalet vurdere, om grundlaget for at bruge magt er til stede i den konkrete situation.

✖ *Nødvendig faglig dokumentation*

Der skal foreligge en faglig dokumentation for den betydelige og varigt nedsatte funktionsevne. Det vil typisk være en lægefaglig, sygeplejefaglig, socialpædagogisk og/eller psykologisk dokumentation af eksempelvis en diagnose.

Hertil kommer, at der også skal foreligge dokumentation i form af en pædagogisk handleplan og en skriftlig beskrivelse af den konkrete situation. Dermed har personalet et grundlag for at analysere situationen og tilrette den pædagogiske handleplan, og myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget) har et videnskabsmæssigt grundlag at træffe afgørelse på.

✖ *Frivillig medvirken*

Kan personalet opnå borgerens frivillige medvirken i form af et udtrykkeligt eller stiltiende samtykke til den handling, der skal gennemføres? Hvordan giver borgeren sit samtykke? Eller hvordan tilkendegiver borgeren at være imod?

Man skal så vidt muligt have forsøgt at opnå borgerens frivillige medvirken inden magtanvendelsen, og dette skal være dokumenteret. Det er derfor vigtigt, at man i hver enkelt situation er bevidst om, hvornår det må skønnes, at resultater ikke længere vil kunne opnås ad frivillighedens vej.

✖ *Socialpædagogiske tiltag*

Hvilke socialpædagogiske tiltag har personalet forsøgt i den konkrete situation for at undgå brug af magt?

Magtanvendelsen må aldrig træde i stedet for personlig omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand. Betingelsen gælder både i den konkrete situation og generelt.

✖ *Risiko for personskade eller tingsskade*

På hvilken måde er borgeren i den konkrete situation i risiko for at lide personskade? Er der risiko for tingsskade?

Der skal være opmærksomhed på, at der i nogle situationer skal være *nærliggende* risiko for at lide *væsentlig* personskade.

✖ *Sikre omsorg, værdighed og tryghed*

Anvendelse af magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten må alene ske for at sikre personens omsorg, værdighed og tryghed eller for at tilgodese hensynet til fællesskabet på bo- eller dagtilbuddet eller hensynet til andre.

6.2. Når magtanvendelse finder sted

Når personalet vælger at gennemføre hjælpen mod borgerens vilje og i form af magtanvendelse, skal personalet sikre følgende:

✖ *Mindsteindgrebs-princippet*

Indgrebet skal være så lidt indgribende som overhovedet muligt. Plejepersonalet må udøve magt i det omfang, det er nødvendigt, og ikke mere end det. Konkret betyder det, at personalet skal forsøge med den form for magtanvendelse, der konkret er den mindst indgribende men samtidig tilstrækkelig.

✖ *Proportionalitets-princippet*

Indgrebet skal stå i rimeligt mål med det, der søges opnået, og den tidsmæssige udstrækning skal begrænses mest muligt.

✖ *Skånsomt og kortvarigt*

Indgrebet skal afvikles med respekt for borgeren, og der må derfor ikke (jf. mindsteindgrebs- og proportionalitets-principperne) bruges vold, hjælpemidler eller lignende i forbindelse med indgrebet. Personalet skal afvikle indgrebet så skånsomt og hurtigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til borgeren og andre tilstedeværende.

7. Foranstaltninger, der ikke er magtanvendelse

Der er i serviceloven fastsat regler om foranstaltninger, som ikke er magtanvendelse, og som derfor ikke skal registreres og indberettes. Der skal heller ikke ansøges om forhåndsgodkendelse.

Der er tale om reglerne om husorden, fysisk guidning og anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi over for borgere i demensmålgruppen, der ikke modsætter sig anvendelsen. Reglerne findes i henholdsvis §§ 123, 124 b, og 136 e, og de enkelte foranstaltninger er kort gennemgået herunder.

7.1. Husorden § 123

Servicelovens § 123 finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud efter serviceloven, hvor der opholder sig borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Almene plejeboliger efter almenboligloven er derimod ikke omfattet af bestemmelsen, da disse boformer er omfattet af reglerne i almenboliglovens § 40.

Lederen af et bo- eller dagtilbud efter serviceloven kan fastsætte en husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold på bo- eller dagtilbuddets fællesarealer. Det er således frivilligt, om der skal fastsættes en husorden.

Husordenen kan angive generelle retningslinjer for ophold og adfærd i fællesarealer og medvirke til at understøtte trivsel og tryghed i fællesskabet. Husordener efter § 123 er alene vejledende. Det betyder, at de ikke kan danne grundlag for magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for borgerne.

Ved fastsættelse af husordener skal proportionalitetsprincippet overholdes. Således må de regler, der fastsættes i husordenen, ikke indsnævre den personlige frihed eller privatlivets fred uforholdsmæssigt eller på anden måde være byrdefulde.

Rammerne i husordenen skal tage højde for, at mennesker med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne kan have særlige udfordringer i forhold til at kunne leve op til en husorden.

Beboerne i bo- eller dagtilbuddet og deres pårørende skal inddrages i udarbejdelsen af husordenen. Beboeren skal inddrages, i det omfang det kan lade sig gøre under hensyn til beboerens funktionsnedsættelse. Derudover skal beboerens pårørende inddrages, såfremt beboeren har pårørende.

Bo- eller dagtilbuddets ledelse eller personale skal gøre personer, der har taget ophold i bo- eller dagtilbuddet, bekendt med husordenen, således at personerne kan indrette sig efter den.

Fastsættelse af husorden er ikke magtanvendelse, og foranstaltningen skal derfor ikke registreres og indberettes. Der er heller ikke klageadgang.

Eksempler på ting, der kan reguleres i en husorden, er regler om, at beboerne så vidt muligt skal sørge for at holde fællesarealerne ryddelige, f.eks. ved hver aften at tage sine egne ting med tilbage til sit værelse, og regler om, at der ikke må ses TV eller spilles musik på fællesarealerne efter kl. 22.

7.2. Fysisk guidning § 124 b

Plejepersonalet kan anvende fysisk guidning som led i omsorgen i følgende tilfælde:

- ✗ af hensyn til personen selv for at sikre dennes tryghed og værdighed
- ✗ af hensyn til andre (f.eks. beboere, besøgende og personale) i situationer, hvor personens adfærd er grænseoverskridende eller konfliktskabende, eller
- ✗ i situationer, hvor en beboer på et bo- eller dagtilbud er gået ind i en anden beboers egen bolig, uden at den anden beboer ønsker det.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign.

Hvorvidt en persons adfærd er grænseoverskridende eller konfliktskabende, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation.

Fysisk guidning kan først anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal overholdes.

Fysisk guidning kan f.eks. bestå i at lægge en arm om skulderen af en borger for at angive, at man ønsker, at personen skal følge med. Fysisk guidning kan også bestå i at tage borgerens hånd og føre borgeren med sig til et andet rum.

Fysisk guidning må ikke indebære fastholdelse. Således skal personalet stoppe guidningen, hvis borgeren gør modstand.

Et eksempel på en situation, som er omfattet af § 124 b, er, at en pædagog har forsøgt at overtale en beboer på et botilbud, som spiller mundharmonika i fællesrummet til stor gene for tre andre beboere, der ser fjernsyn i fællesrummet, til at gå med ud i køkkenet. Da overtalelsen ikke lykkes, lægger pædagogen en hånd på beboerens skulder og fører personen stille og roligt væk fra fællesrummet og ud i køkkenet. Der vil her være tale om fysisk guidning. Hvis beboeren gør modstand, således at pædagogen er nødt til at anvende fysisk magt, f.eks. ved at fastholde personen, er der ikke hjemmel i § 124 b til at fortsætte handlingen. Der kan alene fastholdes, hvis betingelserne for fysisk magtanvendelse efter § 124 d er opfyldt eller, i forhold til personer i demensmålgruppen, hvis betingelserne for fastholdelse m.v. ved meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende adfærd efter § 136 d er opfyldt.

Fysisk guidning er ikke magtanvendelse, men omsorg, og foranstaltningen skal derfor ikke registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om fysisk guidning kan påklages til myndigheden i borgerens handlekommune (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

7.3. Tryghedsskabende velfærdsteknologi § 136 e (gælder kun demensmålgruppen)

Personalet kan som led i omsorgen anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi for at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg, *medmindre* den pågældende modsætter sig anvendelsen. Anvendelsen kan ske akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra Magtanvendelsesudvalget.

Bestemmelsen kan udelukkende anvendes over for demensmålgruppen.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign. Således kan der f.eks. anvendes en gps under en udflugt, hvis der er risiko for, at den pågældende borger bliver væk.

Bestemmelsen udgør en undtagelse til § 128 b, ifølge hvilken Magtanvendelsesudvalget skal træffe afgørelse forud for anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologi.

Bestemmelsen gør det f.eks. muligt at anvende velfærdsteknologiske løsninger med henblik på at lokalisere en borger, der har bevæget sig væk fra sit botilbud og er faret vild. Bestemmelsen gør det også muligt at anvende velfærdsteknologiske løsninger til at registrere bevægelser/fald i borgerens egen bolig.

Det er personalet, som konkret vil skulle vurdere, om den tryghedsskabende velfærdsteknologi vil sikre personens tryghed, værdighed og omsorg. Anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologi besluttet som led i omsorgen for borgeren af f.eks. plejepersonalet eller lederen.

Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologier skal understøtte borgerens behov for tryghed, omsorg, værdighed, sikkerhed, bevægelsesfrihed samt selvbestemmelse. Formålet med anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologier må derfor ikke være at erstatte socialpædagogiske

indsatser eller personaleressourcer. Det bemærkes i den forbindelse, at der skal være personale til stede til at reagere på de alarmer, som de tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger kan udløse.

Kun følgende løsninger kan anvendes:

- ✖ Ind- og udgangssignalgivere
- ✖ Fald- og anfaldsalarmer
- ✖ lokaliserings- og sporingssystemer

Ind- og udgangssignalgivere er systemer, der giver besked, når personen forlader et givent område, herunder når en linje eller et område passeres eller ved åbning af en dør.

Fald- og anfaldsalarmer er systemer, der giver signal om aktivitet eller inaktivitet, f.eks. bevægelse eller bevægelsesmønstre i et givent område eller via personbåren sensor, herunder epilepsialarmer og faldmåtter.

Lokaliserings- og sporingssystemer er systemer, der er beregnet til lokalisering eller sporing af personer ved forespørgsel i en på forhånd defineret situation, herunder i form af en lokaliserings-GPS.

Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter § 136 e er ikke magtanvendelse, men omsorg, og foranstaltningen skal derfor ikke registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om tryghedsskabende velfærdsteknologi kan påklages til Magtanvendelsesudvalget.

7.3.1. Hvis borgeren modsætter sig

Hvis borgeren, fremtidsfuldmægtigen eller værgeren modsætter sig, kan tryghedsskabende velfærdsteknologi ikke anvendes uden forudgående afgørelse fra Magtanvendelsesudvalget, og personalet (eller pårørende til borgeren) skal derfor anmode Magtanvendelsesudvalget om at træffe afgørelse efter § 128 b. Magtanvendelsesudvalgets afgørelse kan gøres tidsubegrænset. I forbindelse med afgørelsen skal den eventuelle fremtidsfuldmægtige og eventuelle værger høres over Magtanvendelsesudvalget vurdering.

Med ”modsætter sig” menes enhver aktiv modstand, enten verbalt eller fysisk, som viser sig hos borger, fremtidsfuldmægtig eller værger. Det er op til personalet at vurdere, om der foreligger modstand.

Træffes der afgørelse efter § 128 b, er der tale om magtanvendelse, som skal registreres og indberettes, ligesom Magtanvendelsesudvalgets afgørelse kan påklages til Ankestyrelsen.

8. Indgrebsmuligheder

Serviceoven giver mulighed for at anvende magt i forhold til følgende:

- ✖ § 124 c: Afværgehjælp
- ✖ § 124 d: Fastholdelse m.v.
- ✖ § 125: Særlige døråbnere
- ✖ § 128: Stofseler
- ✖ § 128 b: Tryghedsskabende velfærdsteknologi
- ✖ § 128 c: Låsning og sikring af yderdøre og vinduer
- ✖ § 129: Flytning uden samtykke
- ✖ § 129 a: Flytning uden samtykke (gælder kun sindslidende)

- ✖ § 136 a: Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (gælder kun handicapmålgruppen)
- ✖ § 136 c: Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (gælder kun demensmålgruppen)
- ✖ § 136 d: Fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende adfærd (gælder kun demensmålgruppen)
- ✖ § 136 f: Flytning uden samtykke (gælder kun demensmålgruppen)

Andre former for magtanvendelse er ikke lovlige – herunder fiksering, frihedsberøvelse og brug af hjælpemidler til magtanvendelsen.

Det skal bemærkes, at nogle af paragrafferne kun kan anvendes efter forudgående tilladelse. I forhold til § 125, § 128, § 128 b, § 128 c, § 136 a og § 136 f skal plejepersonalet søge myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget) om tilladelse til at foretage det pågældende indgreb. § 136 a kan dog anvendes 2 gange inden for 6 måneder uden forudgående afgørelse, hvorefter der skal ansøges om tilladelse.

I forhold til § 129 og § 129 a skal kommunen afgive indstilling til Familieretshuset om at træffe afgørelse. Kommunen afgiver også indstilling til Familieretshuset efter § 136 f, hvis hverken værger eller fremtidsfuldmægtigen er enige i kommunens indstilling.

For en nærmere gennemgang af proceduren i forbindelse med ansøgning om magtanvendelse henvises til intern procedure herom for den konkrete afdeling.

§ 124 c, § 124 d, § 136 c og § 136 d kan anvendes akut af personalet, hvis de i situationen har anvendt socialpædagogiske tiltag uden effekt og herefter vurderer, at magtanvendelse er nødvendig.

De enkelte indgrebsmuligheder og betingelserne for anvendelse heraf er gennemgået og uddybet herunder.

8.1. Afværgehjælp - § 124 c

Personalet kan kortvarigt *fastholde* eller *føre* en person væk fra en situation, når det er *nødvendigt* for at *afværge*, at vedkommende forårsager *væsentlig ødelæggelse* af indbo eller andre værdier. Afværgehjælp kan anvendes akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra myndigheden.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign.

Afværgehjælp kan først anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal overholdes.

Anvendelse af afværgehjælp skal registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om afværgehjælp kan påklages til myndigheden i borgerens handlekommune (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

8.1.1. Kriterier for anvendelse af afværgehjælp

Det er en betingelse, at der er tale om væsentlig ødelæggelse af fysiske genstande af betydelig økonomisk værdi eller affektionsværdi, der tilhører en anden eller borgeren selv. Der skal i den forbindelse tages højde for den økonomiske værdi eller affektionsværdien af det materielle gode, der er ved at blive ødelagt, ligesom indgrebet altid skal ske under iagttagelse af

proportionalitetsprincippet. En fastholdelse skal således være så kortvarig som muligt og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre den skadevoldende handling.

Det bemærkes, at dyr er omfattet af tingsbegrebet.

Et eksempel på en situation, hvor bestemmelsen om afværgehjælp kan anvendes, er, hvor en botilbudsbeboer tager en anden beboers fotoalbum, som har stor affektionsværdi for den beboer, der ejer det, og begynder at ødelægge det. Her vil personalet kunne fastholde beboeren eller føre beboeren væk for at forhindre yderligere ødelæggelse af fotoalbummet. Men personalet skal først have forsøgt at stoppe situationen med en socialpædagogisk indsats, f.eks. ved at forsøge at overtale beboeren til at lægge fotoalbummet fra sig.

Et eksempel på en situation, hvor bestemmelsen om afværgehjælp ikke lovligt kan anvendes, er, hvor en person sidder og tegner med en permanent sprittusch på et vandglas til en værdi af 4 kr. I denne situation er personalets eneste mulighed således at forsøge at overtale beboeren til at stoppe.

8.2. Fastholdelse m.v. - § 124 d

Personalet kan *fastholde, tilbageholde* eller *føre* en person tilbage til boligen eller til et andet opholdsrum, når personen udviser en adfærd, der er *til fare* for den pågældende selv eller andre. Fastholdelse m.v. kan ske akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra myndigheden.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign.

Fastholdelse m.v. kan først ske, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Fastholdelsen m.v. skal være så kortvarig som muligt og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre den forestående fare.

Fastholdelse m.v. skal registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om fastholdelse m.v. kan påklages til myndigheden i borgerens handlekommune (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Det bemærkes, at der i § 136 d er en videre adgang til at fastholde m.v. i forhold til personer i demensmålgruppen. Se mere herom i afsnit 8.11.

8.2.1. Kriterier for anvendelse af fastholdelse m.v.

Med fastholdelse menes, at personalet kan holde en borger fysisk fast for at forhindre eller afværge fare. Med tilbageholdelse menes, at personalet kan holde en borger fysisk tilbage for at forhindre eller afværge fare. Med føren tilbage til boligen menes, at personalet kan føre en borger fysisk tilbage til borgerens egen bolig på botilbuddet eller til borgerens eget hjem (i tilfælde, hvor borgeren ikke bor på botilbud) for at forhindre eller afværge fare. Med føren til et andet opholdsrum menes, at personalet kan føre en borger fysisk til et andet opholdsrum enten på bo- eller dagtilbuddet eller andet steds for at forhindre eller afværge fare.

En persons adfærd er til fare for den pågældende selv eller andre, når der er risiko for, at den pågældende selv eller andre kan komme til skade som følge af adfærden. Det afhænger af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation, om en sådan risiko foreligger.

8.2.2. Væsentlige forhold vedr. fastholdelse m.v.

Visse indgreb efter bestemmelsen kan have karakter af frihedsberøvelse, og derfor kan personer, over for hvem der er foretaget indgreb efter bestemmelsen, for at forhindre den pågældende i at forlade boligen eller et opholdsrum eller føre den pågældende tilbage til boligen eller et opholdsrum, begære indgrebet indbragt for retten. Se mere herom i procedure vedr. ansøgning, registrering og indberetning af magtanvendelse for den konkrete afdeling.

8.3. Særlige døråbnere - § 125

En særlig døråbner kan kun tages i anvendelse efter ansøgning og forhåndsgodkendelse af myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Myndigheden kan ifølge § 125 træffe afgørelse om at anvende særlige døråbnere, når:

- ✕ der er *nærliggende risiko* for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide *væsentlig personskade*,
- ✕ forholdene i det enkelte tilfælde gør det *absolut påkrævet* for at afværge denne risiko, og
- ✕ lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Bestemmelsen finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven.

Med særlige døråbnere menes dobbelte dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende, der er egnede til at vanskeliggøre, at visse borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne forlader bo- eller dagtilbuddet og udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Foranstaltningen må ikke have karakter af en egentlig aflåsningsmekanisme, men må alene virke forsinkende i forhold til den pågældendes frie færden, så personalets opmærksomhed henledes på, at den pågældende går ud. Hvis borgeren insisterer på at komme udenfor, skal personalet som udgangspunkt hjælpe borgeren med dette og følge med, hvis der er behov for det.

Som det gælder for alle indgreb i selvbestemmelsesretten, må anvendelse af særlige døråbnere ikke erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Anvendelse af særlige døråbnere skal registreres og indberettes.

Myndighedens afgørelse om særlige døråbnere kan påklages til Ankestyrelsen.

8.3.1. Kriterier for anvendelse af særlige døråbnere

Den første betingelse om nærliggende risiko for væsentlig personskade indebærer, at man med kendskab til den enkelte borger med overvejende sandsynlighed kan forudsige, at den pågældende ikke vil være i stand til at overskue at forlade bo- eller dagtilbuddet på egen hånd pga. manglende forståelse for f.eks. trafikale eller geografiske forhold.

Personskade kan eksempelvis være følgerne af at blive påkørt af biler, cykler, busser og tog. Det kan også være følgerne af at falde i søer, moser, åer og havnebassiner, falde ned fra broer eller følger af vejrforhold som f.eks. voldsom kulde eller varme.

Risikoen for personskade skal være dokumenteret på det tidspunkt, hvor anvendelsen af særlige døråbnere kommer på tale. Kendskabet til borgeren skal have vist, at pågældende er »dørsøgende«. Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende måske vil forlade bo- eller dagtilbuddet og derved udsætte sig for en risiko.

Der skal f.eks. foreligge en konkret viden om, at den pågældende ofte forlader bo- eller dagtilbuddet, eller at den pågældende ofte bevæger sig mod et farligt område, som f.eks. en stærkt trafikeret vej eller et havneområde.

Betingelserne vil normalt ikke være opfyldt, hvis den pågældende ofte forlader boligen og følger en kendt og sikker rute. Det kan f.eks. være til den tidligere bolig, hvor pågældende ikke skal passere stærkt trafikerede områder.

Der er ikke tale om de skader, som almindeligvis kan påregnes ved udendørs færdsel til fods som f.eks. fald på et sneglat fortov eller forvridning af anklen på en ujævn vej.

Reglen omhandler alene risikoen for personskade, hvilket udelukker tilfælde, hvor der alene er risiko for materiel skade. Tilfælde, hvor en borger f.eks. forsøger at trænge ind i en tidligere bolig og derved forvolder materiel skade, er ikke omfattet.

Den anden betingelse om, at forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge risikoen for væsentlig personskade, medfører, at særlige døråbnere ikke kan anvendes i forhold til borgere, hvor risikoen kan afværges på andre måder, som er mindre indgribende.

På demensområdet er der positive erfaringer med at forebygge, at f.eks. borgere med demens forlader plejehjemmet og herefter kommer til skade. Der er f.eks. gjort forsøg med et særligt farvevalg og med placering af planter eller lignende for at undgå, at en beboer med demens forvilder sig ud af plejehjemmet. Trygge rammer kan også skabes ved sociale relationer og menneskelig kontakt. Etablering af sådanne alternativer bør indgå i overvejelserne om, hvorvidt særlige døråbnere er påkrævet i de enkelte tilfælde.

Endvidere vil de lokale fysiske rammer spille en afgørende rolle ved afgørelsen af, om anvendelse af særlige døråbnere er påkrævet. Nogle boliger er overskuelige og har alene en enkelt udgangsdør, mens de fysiske forhold andre steder gør det vanskeligt at holde øje med, om en borger forlader boligen.

Endelig bør boligens geografiske beliggenhed, herunder beliggenheden i forhold til trafikerede veje, broer, ubevogtede jernbaneoverskæringer, havneområder, søer, moser, grusgrave m.v., indgå i overvejelserne om, hvorvidt der er risiko for personskade, og det derfor er påkrævet at bruge særlige døråbnere.

Ifølge *den tredje betingelse* skal lovens øvrige muligheder forgæves have været anvendt. Der gælder således et skærpet proportionalitetskrav, hvilket bl.a. indebærer, at mindre indgribende foranstaltninger i form af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter §§ 128 b eller 136 e forgæves skal være afprøvet, inden der sættes ind med den mere indgribende foranstaltning i form af en særlig døråbner.

Der kan eksempelvis være tale om farefyldte trafikale forhold, særlige naturområder, hvor den pågældende kan blive væk eller vejrforhold som f.eks. voldsom kulde eller varme, som vil kunne begrunde, at disse midler bringes i anvendelse, når andre og mindre indgribende foranstaltninger forgæves har været forsøgt afprøvet.

Det vil således være hensigtsmæssigt, hvis botilbud m.v. fysisk indrettes således, at personalet let kan overskue, om en borger, der ikke kan klare sig selv på egen hånd, er ved at forlade stedet, så man i tide kan træffe de nødvendige forholdsregler.

8.3.2. Væsentlige forhold vedr. særlige døråbnere

Den særlige døråbner kan ikke anvendes i borgerens bolig, men kun ved botilbuddets/plejecenterets yderdøre.

Hvis der anvendes særlige døråbnere, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil.

Myndighedens afgørelse gælder i 12 måneder. Personalet på bo- eller dagtilbuddet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for anvendelse af særlige døråbnere ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende den særlige døråbner.

8.4. Stofseler - § 128

En stofsele kan kun tages i anvendelse efter ansøgning og forhåndsgodkendelse af myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Myndigheden kan træffe afgørelse om at fastspænde en person med stofseler for at hindre fald, når der er *nærliggende risiko* for, at personen udsætter sig selv for at lide *væsentlig personskade*, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det *absolut påkrævet*.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign.

Bestemmelsen har navnlig praktisk betydning for personer, der foruden at have en nedsat psykisk funktionsevne også har en nedsat fysisk funktionsevne.

Beskyttelsen mod skade som følge af fald består i at spænde den pågældende fast til kørestolen eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet med bløde stofseler. Selerne kan f.eks. placeres over brystet, om livet eller over benene.

Hvis en borger f.eks. har mistet evnen til at gå, men til trods herfor til stadighed forsøger at gå med benbrud og andre skader til følge, vil man med hjemmel i bestemmelsen kunne anvende fastspænding som beskyttelse.

Der er ikke hjemmel til at spænde fast med henblik på at sikre en korrekt siddestilling, da det ikke sker for at hindre fald. Det er dog muligt at korrigere for siddestilling på andre måder end fastspænding f.eks. ved siddepuder eller rygpuder. Det samme gælder, hvis en person med nedsat psykisk funktionsevne lider af hyppige kramper, spasmer eller andre ufrivillige kraftige bevægelser og dermed er i fare for at falde og udsætte sig selv for væsentlig personskade. Denne form for fastspænding omfatter ikke fiksering.

Beskyttelsesmidler i form af bløde stofseler efter § 128 kan alene bruges for at hindre fald. Bestemmelsen i § 128 kan derimod ikke – når der ikke foreligger f.eks. benbrud og manglende forståelse for egen situation – benyttes til at spænde en borger fast i en stol eller kørestol for at forhindre vedkommende i at gå. De kan heller ikke anvendes med det formål at begrænse mobiliteten, når den pågældende er utryk eller aggressiv.

§ 128 omfatter ikke beskyttelsesmidler i form af bløde specialhandsker, hjelme m.v., der bruges med det formål at forhindre selvdestruktiv adfærd. Denne form for omsorg er omfattet af pligten til at undgå omsorgssvigt. Undlader man at forhindre selvdestruktiv adfærd, f.eks. ved at bruge sådanne beskyttelsesmidler, vil det kunne udgøre et brud på pligten til at undgå omsorgssvigt. Er der tale om en hjelm, som borgeren selv kan tage af, og hvor der ikke benyttes fysisk magt til at give borgeren hjelmen på, vil der ikke være tale om magtanvendelse. Er der derimod tale om en fastholdelse for at

give borgeren hjelm på, vil det være magtanvendelse, som er omfattet af servicelovens § 124 d. Indgrebet skal derfor opfylde betingelserne i § 124 d. Det samme gælder bløde specialhandsker.

Anvendelse af stofseler skal registreres og indberettes.

Myndighedens afgørelse om stofseler kan påklages til Ankestyrelsen.

8.4.1. Kriterier for anvendelse af stofseler

Beskyttelsesmidler i form af fastspænding med stofseler for at forhindre fald kan alene anvendes, når der er nærliggende risiko for, at borgeren udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende kan komme til at foretage sig noget, der kan medføre, at han eller hun udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade. Der skal derimod foreligge en konkret viden om, at den pågældende enten ofte har forsøgt at udføre handlinger, der kan indebære en risiko for fald og deraf følgende personskade, eller ofte plages af kramper, spasmer eller lignende, som medfører risiko for væsentlig personskade.

Væsentlig personskade kan bl.a. være brækkede lemmer, kraniebrud, hjernerystelse, tabte eller løse tænder m.v. Derimod kan f.eks. en mindre forstuvning i denne sammenhæng ikke opfattes som væsentlig personskade. Den væsentlige personskade skal dog individuelt vurderes ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Beskyttelsesmidler i form af fastspænding med stofsele kan alene anvendes i de tilfælde, hvor det er absolut påkrævet for at afværge en nærliggende risiko for væsentlig personskade.

Det følger af mindsteindgrebsprincippet, at beskyttelsesmidler i form af fastspænding med stofsele ikke lovligt kan anvendes, hvis risikoen kan afværges ved brug af andre og mindre indgribende metoder.

Der vil være borgere, for hvem en bedring af den fysiske funktionsevne ikke kan forventes. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på mulighederne for at indrette omgivelserne sådan, at fald kan hindres på mindre indgribende måder. Dette gælder naturligvis også for de borgere, for hvem behovet herfor kan mindskes.

En borger med dårlig balanceevne og delvise lammelser eller hyppige spasmer kan f.eks. forhindres i at falde ned fra stol, seng eller toilet ved at anbringe gelændere, sengehest eller madras tæt ved gulvet.

For borgere med eksempelvis stærkt nedsat muskelkraft, som ikke kan rette kroppen ud, og derfor sidder dårligt i en stol, kan det i nogle tilfælde være nødvendigt at bruge stofseler for, at disse borgere overhovedet kan sidde i en kørestol uden risiko for at falde ud, og dermed komme til skade.

Der skal således være tale om en konkret risiko for personskade, som det ikke er lykkedes at afværge ad mindre indgribende veje, og som det af hensyn til at undgå væsentlig personskade er nødvendigt at forhindre.

8.4.2. Væsentlige forhold vedr. stofseler

Myndighedens afgørelse skal indeholde oplysninger om, for hvilken periode beskyttelsesmidler i form af fastspænding med stofseler kan anvendes.

Da behovet kan ændre sig i forhold til den enkeltes helbredstilstand, skal det løbende vurderes, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes. Revurdering skal ske senest 18 måneder efter myndighedens afgørelse.

8.5. Tryghedsskabende velfærdsteknologi - § 128 b

Tryghedsskabende velfærdsteknologi kan kun tages i anvendelse efter ansøgning og forhåndsgodkendelse af myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Myndigheden kan træffe afgørelse om at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi for en person i en afgrænset periode, når der er *risiko for personskade*, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det *påkrævet* for at afværge denne risiko. Risikoen for personskade kan både være i forhold til borgeren selv, men også i forhold til andre.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign.

Som det gælder for alle indgreb i selvbestemmelsesretten efter serviceloven, må anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi ikke erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Bestemmelsen kan først anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal overholdes.

Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi skal registreres og indberettes.

Myndighedens afgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologi kan påklages til Ankestyrelsen.

Det bemærkes, at der i § 136 e er hjemmel til over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi uden forudgående afgørelse fra myndigheden. Se mere herom i afsnit 7.3.

8.5.1. Kriterier for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi

Hvorvidt der er risiko for personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi påkrævet for at afværge denne risiko, beror på en konkret og individuel vurdering. Det bemærkes i den forbindelse, at betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi er lempeligere end betingelserne i § 125 om særlige dørråbnere.

Et eksempel på en situation, hvor betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi er opfyldt, er, hvor en borger har en tendens til at forlade sit hjem i nattøj og bare fødder om vinteren og fare vild. Her vil en teknologisk løsning i form af en GPS kunne hjælpe plejepersonalet med at lokalisere borgeren og bringe vedkommende hjem. Et andet eksempel er den situation, at en borger på et botilbud har en tendens til at stå op om natten og blive bange for mørket, hvorfor hun stiller sig hen i hjørnet af sit værelse og banker hovedet ind i væggen. Her vil en teknologisk løsning i form af en faldmåtte, der lægges foran borgerens seng, kunne alarmere plejepersonalet om, at borgeren er stået ud af sin seng og formentlig har brug for hjælp.

8.5.2. Væsentlige forhold vedr. tryghedsskabende velfærdsteknologi

At velfærdsteknologi er tryghedsskabende betyder, at løsningerne skal være egnede til at understøtte borgerens bevægelsesfrihed, omsorg, værdighed, tryghed eller sikkerhed. Velfærdsteknologiske løsninger såsom spiserobotter, robotstøvsugere o. lign. er således ikke omfattet af bestemmelsen.

Bestemmelsen gør det f.eks. muligt at anvende velfærdsteknologiske løsninger med henblik på at lokalisere en borger, der har bevæget sig væk fra sit botilbud og er faretruet. Bestemmelsen gør det også muligt at anvende velfærdsteknologiske løsninger til at registrere bevægelser/fald i borgerens egen bolig.

Kun følgende løsninger kan anvendes:

- ✕ Ind- og udgangssignalgivere
- ✕ Fald- og anfaldsalarmer
- ✕ lokaliserings- og sporingssystemer

Ind- og udgangssignalgivere er systemer, der giver besked, når personen forlader et givent område, herunder når en linje eller et område passerer eller ved åbning af en dør.

Fald- og anfaldsalarmer er systemer, der giver signal om aktivitet eller inaktivitet, f.eks. bevægelse eller bevægelsesmønstre i et givent område eller via personbåren sensor, herunder epilepsialarmer og faldmåtter.

Lokaliserings- og sporingssystemer er systemer, der er beregnet til lokalisering eller sporing af personer ved forespørgsel i en på forhånd defineret situation, herunder i form af en lokaliserings-GPS.

Tryghedsskabende velfærdsteknologi omfatter ikke en dørklokke eller lign., der gør personalet opmærksom på al indkommende og udgående færdsel ved f.eks. en hoved- eller hoveddør. Dette må altid anvendes, da det ligger ud over reglerne om magtanvendelse.

Myndighedens afgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologi skal indeholde oplysninger om, hvilken velfærdsteknologi, som må anvendes over for den pågældende borger, samt begrundelse herfor.

Myndighedens afgørelse gælder i 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi.

Træffes myndighedens afgørelse over for en person i demensmålgruppen, kan afgørelsen gøres tidsbegrænset.

Det bemærkes, at der skal være personale til stede til at reagere på de alarmer, som de tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger kan udløse.

8.6. Låsning og sikring af yderdøre og vinduer - § 128 c

Låsning og sikring af yderdøre og vinduer kan kun tages i anvendelse efter ansøgning og forhåndsgodkendelse af myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Myndigheden kan træffe afgørelse om i en afgrænset periode at låse eller på anden vis sikre yderdøre eller vinduer til en beboers egen bolig på botilbud, når der er *risiko for*, at beboeren vil forlade sin bolig og derved udsætte sig selv eller andre for *fare*.

Bestemmelsen finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer.

Bestemmelsen kan først anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats, og dørlåsning m.v. skal være så kortvarig som muligt.

Dørlåsning m.v. skal registreres og indberettes.

Myndighedens afgørelse om dørlåsning m.v. kan påklages til Ankestyrelsen.

8.6.1. Kriterier for anvendelse af låsning og sikring af yderdøre og vinduer

Hvorvidt der er risiko for, at beboeren vil forlade sin bolig og derved udsætte sig selv eller andre for fare, beror på en konkret og individuel vurdering. Et eksempel på en situation, hvor der foreligger en sådan risiko, er, at en beboer med udviklingshæmning har en tendens til, som følge af sin funktionsnedsættelse, at løbe ud på en trafikeret vej, hvorved beboeren selv og andre trafikanter udsættes for fare.

8.6.2. Væsentlige forhold vedr. låsning og sikring af yderdøre og vinduer

Der kan anvendes forskellige genstande til aflåsningen/sikringen, som f.eks. dørlåse og hasper.

Bestemmelsen giver alene adgang til sikring af vinduer eller aflåsning af yderdøre til beboerens egen bolig, dvs. terrassedøre, altandøre, havelåger o. lign. Der kan ikke foretages aflåsning af døren mellem beboerens egen bolig og tilbuddets fællesarealer. Det bemærkes i den forbindelse, at fællesarealer omfatter fælles gangarealer. Beboerens egen bolig er borgerens selvstændige bolig, som anvendes til boligformål. Det vil f.eks. efter almenboliglovens § 110 omfatte eget toilet, bad og evt. køkken. Fællesarealerne er de arealer, som anvendes til fælles aktiviteter for beboerne.

Der skal altid være mindst én uaflåst dør i beboerens egen bolig. Baggrunden herfor er hensynet til beboerens frie færden og hensynet til brandsikkerheden. Dørlåsning m.v. vil dermed aldrig kunne have karakter af frihedsberøvelse.

Myndighedens afgørelse gælder i 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for dørlåsning m.v. ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at låse/sikre døre eller vinduer.

8.7. Optagelse i særligt botilbud (flytning) uden samtykke - § 129

Det er meget indgribende i en borgers selvbestemmelsesret at flytte borgeren mod sin vilje. Der er derfor nogle meget strenge krav til, at dette kan lade sig gøre – og dermed også meget store krav til den socialpædagogiske indsats for at undgå, at flytningen bliver nødvendig.

Begrebet flytning omfatter flere situationer. Der kan for det første være tale om, at der visiteres fra en almindelig bolig (lejebolig, andelsbolig eller ejerbolig) til et botilbud. Dernæst kan der være tale om situationer, hvor der visiteres fra ét botilbud til et andet kommunalt eller regionalt botilbud. Endelig er der de situationer, hvor borgeren flyttes til/fra en skærmet enhed inden for samme bebyggelse. Afgørende er, at der er tale om optagelse i et nyt særligt botilbud.

Det forudsættes, at der som udgangspunkt er tale om flytning til et særligt botilbud, en plejebolig, skærmet enhed eller lignende med henblik på varigt ophold, men der kan også ske flytning mellem midlertidig botilbud. Friplejeboliger efter lov om friplejeboliger er også omfattet, hvis kommunen har anvisningsret til den pågældende bolig.

Det er Familieretshuset, der har kompetence til at træffe afgørelse om optagelse i særligt botilbud uden borgerens samtykke, men der kan alene træffes afgørelse herom efter indstilling fra kommunen. Familieretshusets kompetence omfatter både sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som giver aktivt udtryk for sin modvilje, og sager, hvor der indstilles til flytning af en borger,

som mangler evnen til at give informeret samtykke. Familieretshuset skal træffe afgørelsen senest to uger efter modtagelsen af kommunens indstilling.

Optagelse i særlige botilbud skal registreres og indberettes.

Familieretshusets afgørelse om optagelse i særlige botilbud kan påklages til Ankestyrelsen. En klage over en afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke har opsættende virkning.

Familieretshuset kan dog beslutte, at en afgørelse skal iværksættes straks, hvor særlige forhold gør det påkrævet.

8.7.1. Kriterier for flytning uden samtykke efter § 129

Familieretshuset kan træffe afgørelse om optagelse i særligt botilbud uden samtykke, når *alle* nedenstående betingelser er opfyldt:

- ✖ Flytningen skal være absolut påkrævet for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp
- ✖ Den nødvendige hjælp kan ikke gennemføres i den nuværende bolig
- ✖ Borgeren kan ikke overskue konsekvenserne af sine handlinger
- ✖ Borgeren udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade *og*
- ✖ Det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

At flytningen skal være absolut påkrævet for at yde den nødvendige hjælp indebærer, at hjælpen efter en konkret og faglig vurdering ikke kan ydes forsvarligt på en anden og mindre indgribende måde. Kan behovet opfyldes ved f.eks. at ændre boligens indretning, tilrettelægge hjemmehjælp og dagtilbud eller andre tilbud mere hensigtsmæssigt eller ved at stille hjælpemidler til rådighed, er flytningen ikke absolut påkrævet.

I forhold til kriterierne om, at borgeren ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og derved udsætter sig selv for personskade, kan der f.eks. være tale om risiko for at brænde inde som følge af uforsvarlig omgang med ild eller elektriske installationer. Det kan være risiko for medicinforgiftning, fordi borgeren ikke selv kan dosere medicin. Det kan være risiko for livstruende tilstande, fordi den pågældende ikke husker at eller ikke vil tage livsvigtig medicin. Det kan være risiko for fysiske kvæstelser, fordi den pågældende foruden den nedsatte psykiske funktionsevne desuden har en nedsat fysisk funktionsevne.

Samlet set skal det, på baggrund af sagens oplysninger, være uforsvarligt ikke at sørge for en flytning, fordi borgeren risikerer at lide væsentlig personskade, hvis ikke vedkommende flytter til et botilbud. Kommunen skal i indstillingen til Familieretshuset redegøre for og dokumentere, at alle betingelserne er opfyldt. Kommunens indstilling skal indeholde tre dele: en redegørelse for den hidtidige indsats, en redegørelse for indretning af den nye bolig og en redegørelse for bemærkninger til flytningen. For yderligere gennemgang af proceduren ifm. indstillingen henvises til den interne procedure herom for den konkrete afdeling.

Optagelse i særligt botilbud uden samtykke er desuden betinget af, at der indstilles til flytning til et egnet botilbud. Det betyder først og fremmest, at botilbuddet skal være godkendt og kunne rumme borgeren. Det betyder også, at der skal være en ledig plads til borgeren, og at borgeren eller dennes værge har haft mulighed for at udnytte retten til frit valg af botilbud, inden kommunen sender indstilling til Familieretshuset.

8.7.2. Væsentlige forhold vedr. flytning uden samtykke efter § 129

En borger kan ikke optages i et særligt botilbud for at tage hensyn til kommunens udnyttelse af ressourcer eller lignende.

Hensynet til en samlever eller ægtefælle skal også indgå i den samlede vurdering. Det gælder navnlig i situationer, hvor den syge blankt afviser at modtage hjælpen fra samleveren/ægtefællen. Det bemærkes, at hvis hjemmeplejen kan give den fornødne hjælp, vil betingelserne for optagelse i botilbud uden samtykke ikke være til stede, selvom det er en belastning for den pårørende at bo sammen med personen. Hensynet til ægtefællen eller den pårørende kan således ikke selvstændigt begrunde en flytning. En ægtefælle eller en anden nærtstående person, som deler bolig med den person, som sagen vedrører, er berettiget til at klage til Familieretshuset over kommunens afslag på at indstille til optagelse i særligt botilbud.

Kommunen skal senest på tidspunktet for fremsendelse af indstilling om flytning anmode Familieretshuset om at beskikke en værge. Er der allerede beskikket en værge, skal man sikre sig, at dette værgemål kan omfatte beslutninger, der skal tages i forbindelse med en flytning af en borger uden samtykke. En flytning og eventuel afhændelse af tidligere bolig vil således forudsætte, at der er tale om et værgemål både for personlige og for økonomiske anliggender. Reglerne om personligt værgemål giver dog ikke værgen ret til at beslutte tvangsmæssigt at flytte borgeren på botilbud el. lign.

Kommunen skal også sørge for, at borgeren får advokatbistand. Advokatbistand skal tilbydes, når det af kommunen er besluttet at indstille til Familieretshuset, at der træffes afgørelse om optagelse i særligt botilbud uden samtykke. Der er tale om en obligatorisk ordning, dvs. at kommunen skal sørge for, at borgeren får en advokat, og kommunen skal afholde udgifterne hertil.

8.7.3. Særlige tilfælde – servicelovens § 129, stk. 2

Kommunen kan i ganske særlige tilfælde indstille til Familieretshuset, at der træffes afgørelse om flytning uden samtykke af en borger, der er optaget i et botilbud, selv om den nødvendige omsorg og pleje er til stede, hvis det skønnes at være i borgerens egen interesse, at en flytning til et andet botilbud finder sted.

Vurderingen af, om betingelserne for en sådan flytning er til stede, beror på en samlet bedømmelse, hvori hensynet til muligheden for at opretholde kontakten mellem borgeren og de pårørende indgår.

Det bemærkes, at kommunen ikke i tilfælde af en flytning efter servicelovens § 129, stk. 2, skal sørge for, at borger får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sagen.

8.8. Flytning uden samtykke - § 129 a

§ 129 a gælder kun for sindslidende borgere, der har en adfærd, hvor vedkommende er til fare for eller er særligt truende eller særligt chikanerende overfor øvrige beboere eller personale.

Bestemmelsen gælder således ikke borgere, hvor den psykiske funktionsnedsættelse er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende, eksempelvis demens.

Bestemmelsen kan alene anvendes i situationer, hvor det ikke har været muligt at motivere beboeren til at samtykke til flytningen, ligesom det skal være forsøgt at forebygge borgerens farlige, truende eller chikanerende adfærd med socialpædagogiske metoder og øvrige indsatser på en anden og mindre indgribende måde forud for indstillingen til flytning uden samtykke.

Bestemmelsen finder anvendelse over for sindslidende borgere, der aktuelt er visiteret til et botilbud efter servicelovens §§ 107 eller 108. Der kan eksempelvis være tale om situationer, hvor der visiteres fra ét botilbud til et andet og bestemt botilbud, eller tilfælde, hvor beboeren flyttes fra én del af et botilbud til en anden. De botilbud, som beboeren kan optages i efter bestemmelsen, er alene botilbud efter servicelovens § 108.

Det er Familieretshuset, der har kompetence til at træffe afgørelse om optagelse i særligt botilbud uden borgerens samtykke. Familieretshuset træffer afgørelse efter indstilling fra kommunen.

8.8.1. Kriterier for flytning uden samtykke efter § 129 a

Familieretshuset kan træffe afgørelse om optagelse i særligt botilbud uden samtykke, når alle nedenstående betingelser er opfyldt:

- ✖ Borgeren er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truede eller en særligt chikanerende adfærd over for øvrige beboere og personale
- ✖ Det er uforsvarligt over for øvrige beboere eller personalets sikkerhed ikke at sørge for flytning
- ✖ Forholdene kan i det enkelte tilfælde gøre det absolut påkrævet og
- ✖ Det kan godtgøres, at det nye botilbud er bedre egnet til at imødekomme den pågældendes støttebehov.

Afgørende for, at bestemmelsen kan anvendes, er borgerens adfærd, og adfærden skal være til væsentlig gene for de øvrige beboere og personalet. Risikoen for, at borgeren vil gøre alvor af truslerne, skal være nærliggende, reel og aktuel. Herudover skal det kunne godtgøres, at flytningen uden samtykke er absolut nødvendig i det enkelte tilfælde.

8.8.2. Væsentlige forhold vedr. flytning uden samtykke efter § 129 a

Kommunen skal forud for indstillingen til Familieretshuset have udpeget og visiteret borgeren til det bestemte botilbud, der vurderes særligt egnet til at opfylde borgerens behov og forebygge den u hensigtsmæssige adfærd, og der skal foreligge en redegørelse for indretningen af den nye bolig samt støtten og hjælpen, som vil kunne stilles til rådighed i det bestemte botilbud.

8.9. Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer - § 136 a (gælder kun handicapmålgruppen)

Personalet kan kortvarigt fastholde en person i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Kortvarig fastholdelse kan ske akut *første gang*, dvs. uden forudgående afgørelse fra myndigheden. Er der anvendt kortvarig fastholdelse akut mere end én gang inden for 6 måneder over for den pågældende borger, er personalelederen forpligtet til at ansøge om en forhåndsgodkendelse hos myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Bestemmelsen kan udelukkende anvendes over for handicapmålgruppen.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign.

Bestemmelsen kan kun anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

Anvendelse af kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer akut, dvs. *uden at der foreligger en afgørelse fra myndigheden*, skal registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer kan påklages til myndigheden i borgerens handlekommune (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Personalelederen skal på baggrund af indberetningen vurdere, om der er behov for at anmode myndigheden om at træffe afgørelse om tilladelse til kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer. Myndigheden kan i så fald træffe en tidsbegrænset afgørelse, når dette er nødvendigt for at sikre borgerens omsorg, sikkerhed og værdighed.

Anvendelse af kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer *på baggrund af en afgørelse* fra myndigheden skal registreres og indberettes.

Myndighedens afgørelse om kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer kan påklages til Ankestyrelsen.

8.9.1. Kriterier for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (handicapmålgruppen)

Med kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer menes, at personalet f.eks. kortvarigt kan holde en borger fysisk fast for at skifte personens ble for at forhindre, at borgeren får udslet på huden. Et andet eksempel er, at personalet kortvarigt kan holde en borgers mund åben for at børste borgerens tænder for at forhindre, at borgeren får huller i tænderne.

Bestemmelsen kan udelukkende anvendes i følgende hygiejne-situationer:

- ✕ tandbørstning
- ✕ barbering
- ✕ hårvask, badning, håndvask og tøjskift
- ✕ klipning af hår og negle
- ✕ skift af bleer og bind
- ✕ pleje af hud
- ✕ fjernelse af madrester og andre genstande i kindpose, mundhule, øre og næse
- ✕ almindelig sårpleje

Fastholdelsen skal være så kortvarig som muligt og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre det forestående omsorgssvigt.

Hvorvidt fastholdelse er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation.

8.9.2. Væsentlige forhold vedr. kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (handicapmålgruppen)

Personalelederen skal allerede første gang, der anvendes kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer, tage stilling til, om det er sandsynligt, at der på et senere tidspunkt vil være behov for at foretage et lignende indgreb over for den pågældende borger. Hvis dette er tilfældet, skal personalelederen anmode myndigheden om at træffe en afgørelse. Såfremt personalelederen ikke vurderer, at der er behov for på et senere tidspunkt at foretage et lignende indgreb over for den pågældende borger, og dette viser sig at være forkert, kan personalet fastholde kortvarigt endnu engang inden for 6 måneder, hvorefter personalelederen vil være forpligtet til at anmode myndigheden om at træffe afgørelse. Indgreb i to forskellige hygiejnesituationer i løbet af de 6 måneder vil dog udløse den netop omtalte pligt hos personalelederen.

Myndighedens afgørelse gælder i 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med fastholdelsen.

8.10. Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer - § 136 c (gælder kun demensmålgruppen)

Personalet kan kortvarigt fastholde en person i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Kortvarig fastholdelse kan ske akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra Magtanvendelsesudvalget.

Bestemmelsen kan udelukkende anvendes over for demensmålgruppen.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign.

Bestemmelsen kan kun anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

Anvendelse af kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer skal registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer kan påklages til Magtanvendelsesudvalget.

8.10.1. Kriterier for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (demensmålgruppen)

Med kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer menes, at personalet f.eks. kortvarigt kan holde en borger fysisk fast for at skifte personens ble for at forhindre, at borgeren får udslæt på huden. Et andet eksempel er, at personalet kortvarigt kan holde en borgers mund åben for at børste borgerens tænder for at forhindre, at borgeren får huller i tænderne.

Fastholdelsen skal være så kortvarig som muligt og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre det forestående omsorgssvigt.

Hvorvidt fastholdelse er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation.

8.10.2. Væsentlige forhold vedr. kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer (demensmålgruppen)

Det er personalet, som i den konkrete situation vurderer, om der er tale om en hygiejnesituation.

8.11. Fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende adfærd - § 136 d (gælder kun demensmålgruppen)

Personalet kan fastholde, tilbageholde eller føre en person tilbage til boligen eller til et andet opholdsrum, hvis det er nødvendigt for at sikre en eller flere andres tryghed, værdighed og

sikkerhed, når personen udviser en adfærd, der er meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende i forhold til de øvrige personer på bo- og dagtilbuddet, eller i situationer, hvor en beboer er gået ind i en anden beboers egen bolig, uden at den anden beboer ønsker det. Fastholdelse m.v. kan ske akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra Magtanvendelsesudvalget.

Bestemmelsen kan udelukkende anvendes over for demensmålgruppen.

Bestemmelsen finder anvendelse i bo- og dagtilbud, som f.eks. et plejecenter eller et aktivitetstilbud, idet der både på bo- og dagtilbud er et hensyn at tage til fællesskabet. Bestemmelsen kan, i det omfang det er relevant, også anvendes under udflugter o. lign. Bestemmelsen kan derimod ikke anvendes i en borgers eget hjem i tilfælde, hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i dagtilbud.

Bestemmelsen kan kun anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

Anvendelse af fastholdelse mv. skal registreres og indberettes.

Personalets anvendelse af reglerne om fastholdelse mv. kan påklages til Magtanvendelsesudvalget.

8.11.1. Kriterier for fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende adfærd eller meget konfliktskabende adfærd (demensmålgruppen)

Med fastholdelse menes, at personalet kan holde en borger fysisk fast. Med tilbageholdelse menes, at personalet kan holde en borger fysisk tilbage. Med føren tilbage til boligen menes, at personalet kan føre en borger fysisk tilbage til borgerens egen bolig på botilbuddet. Med føren til et andet opholdsrum menes, at personalet kan føre en borger fysisk til et andet opholdsrum enten på bo- eller dagtilbuddet.

Med ”hensynet til fællesskabet på bo- eller dagtilbuddet” menes hensynet til, at beboerne på botilbuddet eller brugere af dagtilbuddet kan deltage i fælles aktiviteter sammen. Aktiviteter kan være alt fra almindeligt samvær til spisning og andre aktiviteter, hvor flere af beboerne/brugerne er sammen.

”Andre” kan være alle, som opholder sig i bo- eller dagtilbuddet, f.eks. andre beboere eller personalet.

Hvorvidt fastholdelse m.v. er nødvendigt for at sikre en eller flere andres tryghed, værdighed og sikkerhed, afhænger af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation. Ligeledes afhænger det af en konkret og individuel vurdering, om personen udviser en adfærd, der er meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende.

Det vil være personalet, som i den konkrete situation foretager en vurdering af, om det er nødvendigt at gribe ind for at sikre en eller flere andre personers tryghed, værdighed og sikkerhed, og personalet, som foretager en vurdering af, om der er tale om en adfærd, som er meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende i forhold til de øvrige personer på bo- og dagtilbuddet, eller en situation, hvor en beboer er gået ind i en anden beboers egen bolig, uden at den anden beboer ønsker det. Det kan f.eks. være nødvendigt at anvende bestemmelsen, hvis det ikke er muligt med en socialpædagogisk indsats eller fysisk guidning, at få en beboer med ud fra en anden beboers egen bolig, hvor beboeren er uønsket.

Bestemmelsen gælder både i forhold til fællesarealer og borgerens egen bolig i botilbuddet. Borgerens egen bolig er borgerens selvstændige bolig, som anvendes til boligformål. Det vil f.eks.

efter almenboliglovens § 110 omfatte toilet, bad og evt. køkken. Fællesarealerne er de arealer, som anvendes til fælles aktiviteter for beboerne.

8.11.2. Væsentlige forhold vedr. fastholdelse mv. ved meget grænseoverskridende adfærd eller meget konfliktskabende adfærd (demensmålgruppen)

Visse indgreb efter bestemmelsen kan have karakter af frihedsberøvelse, og derfor kan personer, over for hvem der er foretaget indgreb efter bestemmelsen, for at forhindre den pågældende i at forlade boligen eller et opholdsrum eller føre den pågældende tilbage til boligen eller et opholdsrum, begære indgrebet indbragt for retten. Se mere herom i procedure vedr. ansøgning, registrering og indberetning af magtanvendelse for Sundhed og Ældre.

8.12. Flytning uden samtykke - § 136 f (gælder kun demensmålgruppen)

§ 136 f gælder kun for borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, eksempelvis demens.

Anvendelse af § 136 f forudsætter, at borgeren mangler evnen til at give informeret samtykke til flytningen, og at borgeren ikke modsætter sig flytningen. Herudover skal ophold i et botilbud med tilknyttet service være påkrævet, for at borgeren kan få den nødvendige hjælp. Endelig skal det i det konkrete tilfælde vurderes omsorgsmæssigt at være mest hensigtsmæssigt for borgeren at flytte. I kommunens vurdering skal det indgå, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp til og opsyn med borgeren.

Er borgerens værge eller fremtidsfuldmægtige enig i flytningen, kan kommunen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud. Er værgen eller den eventuelle fremtidsfuldmægtige ikke enig, indstiller kommunen til Familieretshuset at træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud.

Hvis borgeren modsætter sig flytning, vil optagelse i særlige botilbud uden samtykke ikke kunne ske efter servicelovens § 136 f, stk. 1, men efter § 129, stk. 1.

Optagelse i særlige botilbud skal registreres og indberettes.

Kommunens afgørelse om optagelse i særlige botilbud kan påklages til Familieretshuset. Hvis det er Familieretshuset, der træffer afgørelsen, fordi kommunens indstilling ikke tiltrædes af værgen eller fremtidsfuldmægtigen, kan Familieretshusets afgørelse påklages til Ankestyrelsen.

For nærmere gennemgang af proceduren ifm. flytning uden samtykke efter § 136 f henvises til den interne procedure herom for Sundhed og Ældre.

9. Nødværge og nødret

Nødværge og nødret ligner umiddelbart indgreb i stil med magtanvendelse, men er det ikke.

Nødværge og nødret er ikke hjemlet i serviceloven, men i straffelovens §§ 13 og 14, da reglerne har betydning for borgere generelt. Nødværge og nødret omhandler handlinger i ekstraordinære situationer, og der er tale om handlinger, der som udgangspunkt er strafbare, men som domstolene kan vurdere som værende straffri.

Reglerne finder således anvendelse i særlige tilfælde:

Nødværge er en handling, der er strengt nødvendig for at modstå eller afværge et angreb, som enten er påbegyndt eller skal til at ske. Det vil typisk dreje sig om fysiske angreb på f.eks. liv, legeme,

personlig frihed og formuegenstande. Det kan f.eks. være angreb i form af vold, brandstiftelse og tingsbeskadigelse, men kan også være krænkelse af blufærdighed.

Nødværge kan kun anvendes mod den eller dem, der foretager det uretmæssige angreb. Nødværge kan ikke ske over for et angreb, der er afsluttet, og nødværge begrænser sig kun til at uskadeliggøre angriberen – ikke til at påbegynde et angreb. Afværgehandlingen skal således rettes mod angriberen selv, aldrig mod en tredje person.

Det er en betingelse for straffrihed, at nødværgehandlingen er både nødvendig og forsvarlig. En nødværgehandling er nødvendig, når handlingen er det, der skal til for at afværge det uretmæssige angreb. Hvis det uretmæssige angreb kunne være afværget på en mindre indgribende måde, har nødværgehandlingen ikke været nødvendig. Om en nødværgehandling er forsvarlig er navnlig et spørgsmål om proportionalitet. Der skal være et rimeligt forhold mellem nødværgehandlingen, og det eller den, der er udsat for et uretmæssigt angreb, og som nødværgehandlingen skal beskytte. Ved vurderingen af forsvarligheden skal der tages hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning.

Nødret er kun aktuel, når nødværge ikke finder anvendelse. Nødret kan i modsætning til nødværge være rettet mod en anden end angriberen og kan anvendes for at afværge en truende skade på mennesker eller værdier. Faren kan f.eks. skyldes akut sygdom, tekniske svigt i installationer og maskiner eller naturbegivenheder såsom tordenvejr, oversvømmelse og selvantændelse. Det kan eksempelvis være ved at bryde ind i en bygning, hvor der er udbrudt brand. Handlingen er ulovlig, men man straffes ikke, fordi man gjorde det for at afværge større skade. Kunne man inden for lovens rammer have opnået samme resultat, kan man dog godt blive straffet. Nødretshandlingen skal være nødvendig for at afværge en skade.

Brug af nødværge og nødret skal indberettes på samme måde som magtanvendelse.

I tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt der er tale om nødværge/nødret eller magtanvendelse i henhold til serviceloven, skal sagen så hurtigt som muligt indberettes til myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget).

Hvis sagen anmeldes til politiet, er det op til domstolene at vurdere, om personalet skal straffes efter straffelovens voldsbestemmelser, eller om personalet kan blive straffri i medfør af reglerne om nødværge/nødret.

10. Efter magtanvendelsen

Når magtanvendelse har fundet sted, er der en række forhold, som man skal være opmærksom på. Disse forhold gennemgås kort herunder.

10.1. Klageret og orienteringspligt

Der kan klages over både myndighedens (Magtanvendelsesudvalgets) afgørelser og personalets anvendelse af magt. Herudover skal institutionslederen orientere borgeren og/eller pårørende om, at der er anvendt magt og vejlede om muligheden for at klage over indgrebet.

For en nærmere gennemgang af proceduren omkring klageret og orienteringspligt henvises til den interne procedure herom for den konkrete afdeling.

10.2. Registrering og indberetning

Hver gang, der iværksættes indgreb i den personlige frihed, skal indgrebet registreres og indberettes til myndigheden (i Nyborg Kommune Magtanvendelsesudvalget). Det betyder at både lovlig magtanvendelse, optagelse i særlige botilbud, nødværge og nødret samt ulovlige indgreb skal registreres og indberettes.

For en nærmere gennemgang af proceduren omkring registrering og indberetning henvises til den interne procedure herom for den konkrete afdeling.

10.3. Handleplan

Det er et lovkrav, at der udarbejdes en handleplan efter servicelovens § 141 for de personer, der er foretaget magtanvendelse overfor. Denne handleplan skal ikke forveksles med den socialpædagogiske handleplan, som er omtalt i afsnit 5.9.

Baggrunden for, at der skal udarbejdes handleplaner ifm. magtanvendelse er, at magtanvendelse bør begrænses mest muligt, og at det derfor er nødvendigt med tiltag, som forebygger magtanvendelse. Handleplanen er et centralt værktøj i arbejdet med at forebygge magtanvendelse, da handleplanen indeholder de indsatser, der ydes til borgeren. Handleplanen er et redskab, der kan anvendes til at understøtte den pædagogiske indsats og forebyggelse af magtanvendelse samt minimere varigheden af magtanvendelse.

I handleplanen kan det f.eks. fremgå, hvilke tiltag der kan anvendes i en konkret situation med det formål at forebygge magtanvendelse. Det kan beskrives, hvad der medfører vrede, uro og modstand hos borgeren, samt indsatser, der kan forebygge og modvirke dette.

Udgangspunktet for udarbejdelse af handleplanen er den enkelte borgers forhold og livsomstændigheder. Udarbejdelsen af handleplaner forudsætter derfor et udredningsarbejde af væsentlige elementer i borgerens liv, som f.eks. den pågældendes familieforhold, og af de tilbud personen modtager, såsom uddannelse, beskæftigelse, bolig og fritid m.v.

Det er også vigtigt at se på den personlige udvikling, herunder evt. psykologiske problemer, som kan påvirke borgerens selvopfattelse, motivation og engagement i egen udvikling. Det kan være positive og negative sociale relationer, den enkelte borger møder i sine omgivelser, f.eks. sociale bindinger og barrierer.

Handleplanen skal indeholde en beskrivelse af målet med den aktuelle indsats. Det kan f.eks. være en beskrivelse af, hvilke hjælpemidler, boligindretning og/eller socialpædagogisk bistand i hjemmet, der kan støtte borgeren i at få hverdagen til at fungere.

Udarbejdelse af handleplaner er også af væsentlig betydning for personalets retssikkerhed, idet det af handleplanen skal fremgå, hvilke handlinger og metoder der forventes af medarbejderen. Denne beskrivelse sikrer, at tilrettelæggelsen og udførelsen af hjælpen til borgeren ikke overlades til den enkelte medarbejder, men gøres til genstand for en fælles dialog. En dialog, hvor handlinger og metoder i hjælpen til borgere med særlige behov fortsat drøftes på baggrund af etiske overvejelser.

Handleplanen er et centralt værktøj i arbejdet med at forebygge magtanvendelse, da handleplanen indeholder de indsatser, der ydes til borgeren. En korrekt udarbejdet handleplan, som følges af personalet, vil langt hen ad vejen medføre et minimalt behov for magtanvendelse.

Hvis en borger har flere udfordringer, f.eks. både ifm. tandbørstning og bleskift, skal der udarbejdes en handleplan for hver af områderne, så det sikres, at begge udfordringer beskrives og vurderes ud fra de punkter, som indgår i handleplanen.

11. Magtanvendelse i forbindelse med socialpædagogisk ledsagelse under ferie

Den 1. januar 2018 trådte tilkøbsloven (lov om socialpædagogisk ledsagelse under ferie) i kraft. Tilkøbsloven giver visse kommunale og regionale døgntilbud mulighed for at tilbyde tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie og dermed skabe et supplement til den socialpædagogiske bistand, herunder ledsagelse, som kommunen har ansvaret for at levere efter servicelovens § 85. Hensigten er at give beboerne i døgntilbuddene mulighed for at tage det personale, som de allerede kender, med på ferie.

I Nyborg Kommune har flere døgntilbud besluttet at indføre tilkøbsordningen.

I tilkøbsloven er der fastsat regler om magtanvendelse for det personale, som er tilkøbt til at yde socialpædagogisk ledsagelse under ferie. Herudover er der fastsat regler om beboerens, værges og pårørendes klagemuligheder ifm. magtanvendelsen samt regler om registrering og indberetning af magtanvendelse.

Ved konkret behov for en gennemgang af reglerne om magtanvendelse i forbindelse med socialpædagogisk ledsagelse under ferie kontaktes juristen i Social og Familie.

12. Arbejdsskader

Hvis der i forbindelse med magtanvendelsen er sket en arbejdsskade, skal hændelsen anmeldes særskilt til forsikringskontoret. Ved spørgsmål til arbejdsskader kontaktes forsikring@nyborg.dk.

Nyborg
KOMMUNE

Torvet 1
5800 Nyborg
www.nyborg.dk